

Article Arrival Date
18.05.2025

Article Published Date
20.06.2025

AŞK-I MEMNU DİZİSİNİN PSİKANALİZ YÖNTEMİ İLE İNCELENMESİ

THE ANALYSIS OF THE TV SERIES AŞK-I MEMNU IN THE CONTEXT OF
PSYCHOANALYTIC THERAPY

Ezgi PEK¹, Doç. Dr. Meryem KARAAZİZ²

¹Yakın Doğu Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Lefkoşa Kıbrıs,
ORCID ID: [0009-0002-2262-4647](https://orcid.org/0009-0002-2262-4647)

²Yakın Doğu Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Lefkoşa Kıbrıs,
ORCID ID: [0002-0002-0085-612X](https://orcid.org/0002-0002-0085-612X)

Özet

Aşk-ı Memnu, Halit Ziya Uşaklıgil'in 1900 yılında yazdığı romanı ve Türk edebiyatının önemli eserlerinden biridir. 2008 yılında eserden uyarlanarak televizyon dizisi olarak yayınlanmıştır. Dizi, Bihter adında genç bir kadının, daha önceden bir evlilik yapmış ve iki çocuğu olan ondan yaşça büyük Adnan Bey ile evlenip daha sonrasında ablasının eski sevgilisi ve aynı zamanda Adnan Bey'in yeğeni olan Behlül'le yaşadığı yasak aşkı ve bu aşkın yarattığı toplumsal gerilimi konu almaktadır. Bihter'in karakteri içsel çatışmalarla dolu bir yapıya sahip olsa da bu çatışmalar büyük ölçüde onun duygusal durumu ve zihinsel zayıflığıyla ilgilidir. Aşk temasının yanı sıra yalnızlık, intihar ve kişisel çöküş gibi ağır konulara da odaklanmıştır.

Psikanaliz, bireyin bilinçdışı düşünce ve duygularını keşfederek psikolojik sorunların kökenine inmeyi amaçlayan terapötik bir yaklaşım olup Freud tarafından geliştirilen bu yöntem, bireyin geçmiş deneyimlerinin psikopatoloji üzerindeki etkisini anlamak için güçlü bir araçtır.

252

Anahtar Kelimeler: Aşk-ı Memnu, Psikanaliz, Terapi, Duygusal Çatışma, İlişkiler, Nitel Araştırma

Abstract

Aşk-ı Memnu, written by Halit Ziya Uşaklıgil in 1900, is one of the most significant works of Turkish literature. In 2008, it was adapted into a television series. The series revolves around a young woman named Bihter, who marries Adnan Bey, an older man with two children from a previous marriage. However, she later becomes involved in a forbidden love affair with Behlül, her sister's former lover and Adnan Bey's nephew. Bihter's character is filled with inner conflicts, largely rooted in her emotional state and psychological vulnerabilities. Alongside the theme of love, the story delves into heavy topics such as loneliness, suicide, and personal downfall.

Psychoanalysis, developed by Freud, is a therapeutic approach aimed at uncovering an individual's unconscious thoughts and emotions to address the roots of psychological issues. It serves as a powerful tool to understand how past experiences influence psychopathology.

Keywords: Forbidden Love, Psychoanalysis, Therapy, Emotional Conflict, Relationships, Qualitative Research.

Giriş

Psikanaliz, 19. yüzyılın sonlarında Sigmund Freud tarafından geliştirilen, bireylerin iç dünyalarını anlamaya yönelik bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Freud, insan davranışının

büyük ölçüde bilinçdışından etkilendiğini savunmuştur. Bu teori bireysel psikolojik sorunların anlaşılmasına yönelik yeni bir çerçeve sunarken zamanla Jung, Adler ve Lacan gibi düşünürlerin yardımıyla geliştirilmiştir. Günümüzde psikanaliz sadece terapide değil, edebiyat, sanat çalışmaları gibi alanlarda da etkili bir araç olarak kullanılmaktadır.

1. Yöntem

“Aşk-ı Memnu” dizisi Psikanaliz Terapi Yöntemi bağlamında analiz edildiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, analizi amaçlanan materyallerin birtakım olgular çerçevesinde incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Analiz süresince dizi araştırmacı tarafından farklı zamanlarda beş defa seyredilmiş, elde edilen bulgular Psikanaliz’in id, ego, süperego ve savunma mekanizmaları kavramlarına göre incelenmiştir.

1.1 Aşk-ı Memnu Dizisi Konusu ve Demografik Özellikleri

Aşk-ı Memnu, genç bir kadın olan Bihter’in, zengin ve yaşça Bihter’den büyük olan Adnan Bey ile evlendikten sonra, onun yeğeni Behlül ile yasak aşkını konu alır. Bihter, yalnızlık ve tatminsizlik hisleri içerisindeyken, Behlül ile olan tutkulu ilişkisi onu duygusal bir çöküşe sürükler. Dizide, aşkın, ihanetin ve toplumsal baskının ağır sonuçları işlenirken, Bihter’in trajik olan intiharı sonu ile bulur. Psikanaliz Yöntemi ile travmatik geçmişleri ve karakterlerin duygusal dönüşümlerine odaklanmaktadır.

“Aşk-ı Memnu” dizisinin bazı demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: “Aşk-ı Memnu” Dizisinin Demografik Özellikleri

Özellikler	Detaylar
Yönetmen	Hilal Saral
Oyuncular	Beren Saat (Bihter), Kıvanç Tatlıtuğ (Behlül), Selçuk Yöntem (Adnan), Nebahat Çehre (Firdevs), Hazal Kaya (Nihal)
Yayın Yılı	2008
Türü	Dram, Romantik

1.2 Araştırma ve Yayın Etiği

Yapılan çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlıklı bölümünde belirtilen eylemlerden de hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

1.2.1 Etik Kurul İzni

Bu araştırma etik kurul izni gerektirmemektedir.

2. Bulgular

Bu çalışmada Aşk-ı Memnu dizisindeki, karakterlerin bilinçdışı davranışları ve geçmiş deneyimlerinin psikolojik etkilerini ele alırken, Bihter ve Behlül karakterleri üzerinden psikanaliz kuramındaki önemli öğeleri ortaya koymaktadır. Bihter toplumun kendisine dayattığı değerler ile kendi arzuları arasında kalmış bir karakterdir. Bu iç çatışma onu psikolojik boyutta derinleştirir ve bilinçdışı korkularının ortaya çıkmasına sebep olduğu düşünülmüştür. Bihter’in karakteri sürekli içsel çatışmalar yaşar. Yalnızlık ve değersizlik duyguları Behlül ile yasak bir aşkını aşılır. Annesi Firdevs’in babasının ölümüne sebep olduğunu düşünen Bihter, aslında Adnan’la evlenmek isteyen annesi olduğu için bu evliliği bir intikam duygusu ile gerçekleştirir. Fakat işler düşündüğü gibi gitmez ve eşinin yeğeni olan Behlül’e aşık olur. Her ne kadar süperegosu ile çatışmalar yaşasa da bir türlü Behlül’e karşı koyamaz. Behlül’le olan

ilişkisi Bihter'in duygusal tatmin arayışından kaynaklanmaktadır. Ancak bu ilişki onu derin bir yalnızlığa sürükler. Bihter'in karşılaştığı bu zorluk izleyicinin karakterle empati kurmasını sağlar. Bu bağlamda dizi izleyiciye bireyin psikolojik durumunu sorgulama fırsatı vermektedir (Çakır, 2015). Geçmiş travmaların ve toplumsal beklentilerin şekillendirdiği bir çatışma alanı vardır. Bihter'in toplumdan dışlanma korkusu intihar kararında büyük etken olmuştur. Bu durum bireylerin sosyal stresle nasıl başa çıktıklarının derinlemesine incelenmesini sağlar (Yılmaz, 2010). Psikanalitik terapinin amacı bireyin içsel çatışmalarını tespit etmek ve bu çatışmaları çözmenin yollarını bulmaktır (Freud, 1920). Behlül ve Bihter'in yaşadığı iç çatışmalar izleyiciyi rahatsız ederken aynı zamanda karakterin ruh sağlığına dair önemli soruları da göz önüne koymuştur.

Dizide Bihter'in Behlül'e, "Saçına bile Nihal'den daha çok değer veriyorsun!" dediği sahne (Bölüm 4'22''10), karakterler arasındaki çatışmanın ve duygusal gerilimin önemli bir anını temsil eder. Bu cümle, Bihter'in Behlül'e olan tutkusunun yanı sıra, onun kendisine karşı olan ilgisini sorguladığı bir noktada söylenir. Bihter, Behlül'ün Nihal'e olan sevgisini ve ona karşı duyduğu kıskançlığı derin bir şekilde hissetmektedir.

Bihter, "Saçına bile Nihal'den daha çok değer veriyorsun!" derken, aslında Behlül'ün onunla olan ilişkisini sorgulamaktadır. Bu cümle, Bihter'in içsel çatışmalarını ve kendini değersiz hissetme duygusunu açığa çıkarır. Behlül, Nihal ile olan ilişkisini sürdürürken, Bihter için bu durum bir tehdit oluşturur. Bihter'in cümlesi, aynı zamanda onun Behlül'e olan aşkını ve kıskançlığını vurgular; Behlül'ün Nihal'e olan ilgisi, Bihter'in ruhsal dengesini sarsar.

Bu sahne, izleyicilere Bihter'in karmaşık duygusal durumunu ve ilişkilerindeki gerilimleri anlamada bir pencere açar. Bihter, Behlül'e karşı duyduğu aşkı savunurken, bir yandan da kendi içsel çatışmalarını ve kaygılarını dile getirmiş olur. Bu durum, bireyin duygusal ihtiyaçları ile toplumsal beklentiler arasındaki çatışmayı derinlemesine ele almaktadır.

Sonuç olarak, Bihter'in Behlül'e söylediği bu çarpıcı cümle, karakterin ruhsal durumunu, kıskançlık ve değer algısını göz önüne koyarken, dizinin tematik derinliğini artırır.

2.1 Kişiliğin Yapısı

Aşk-ı Memnu dizisinde Bihter karakteri üzerinden psikanalizin temel yapı taşları olan id, ego ve süperego kavramları etraflıca incelenebilir.

2.1.1 İd

Freud'a göre id, bireyin doğuştan sahip olduğu, içgüdüsel ve mantıksız bir yapıdır (Freud, 1920). Bihter'in içsel arzularını ve içgüdülerini temsil eder. Dizi boyunca Bihter, içgüdülerine göre hareket eder; Behlül'e duyduğu aşk, cinsel ve duygusal ihtiyaçlarını tatmin etme arzusunu besler. Bu durum, onun bilinçdışındaki çatışmaların bir yansımasıdır.

2.1.2 Ego

Dizi boyunca ego, id'in talepleri ile süperego'nun ahlaki baskıları arasında denge kurmaya çalışır (Kernberg, 1984). Bihter'in dış dünya ile bağlantısını kuran, mantıklı kararlar vermesine yardımcı olan yapı olan egosudur. Adnan Bey ile olan evliliği ve toplumsal normlara uyum sağlama çabası, onun egosunun işlevselliğini gösterir.

2.1.3 Süperego

Süperego'nun ahlaki yargıları, Bihter'in ruh halini etkileyen önemli bir faktördür (Akyüz, 2018). Bihter'in içsel çatışmalarını derinleştirir. Ahlaki değerler ve toplumsal normlar, onun kararlarını etkiler ve suçluluk duygusunu tetikler. Behlül ile yaşadığı yasak aşk, süperego'nun baskılarıyla çatışarak Bihter'in psikolojik durumunu karmaşık hale getirir. Bu açıdan, Freud'a göre, insan doğası deterministiktir ve bireyler, geçmişte yaşadıkları olaylar ve içsel güdüler tarafından yönlendirilir. Bihter'in davranışları, onun geçmişindeki travmalar ve cinsellik üzerine olan baskılarla şekillenmiştir.

Dizi, Bihter'in içsel çatışmalarını detaylıca inceleyerek, izleyicilere insan doğasının karmaşıklığını sunar. Bihter'in arzuları ve korkuları, onun yaşamında önemli bir yer tutar (Yılmaz, 2010).

2.2 Bilinçdışı ve Bilinç

Freud, bilinçdışının, bireyin davranışlarını etkileyen önemli bir unsur olduğunu belirtir (Freud, 1917). Bilinçdışı kavramı, Aşk-ı Memnu'da açık bir şekilde ortaya çıkar. Bihter'in içdünyası ve bilinçdışı korkuları, onun ruhsal durumunu yansıtır. Bihter'in duyduğu anksiyete, bilinçdışındaki bastırılmış arzuların bir sonucudur.

2.3 Anksiyete ve Savunma Mekanizmaları

Bihter'in yaşadığı anksiyete, id, ego ve süperegö arasındaki çatışmaların bir sonucudur. Gerçeklik anksiyetesi, Bihter'in toplumsal beklentilere uyum sağlama çabasıyla ilişkiliyken, nevrotik anksiyete, içgüdülerinin baskılanması sonucunda ortaya çıkar (Freud, 1959). Bihter'in ruhsal durumu, bu anksiyete türlerinin etkisi altında şekillenir. Bihter'in savunma mekanizmaları, onun psikolojik çatışmalarla baş edebilme yollarını gösterir.

2.3.1 Bastırma

En önemli savunma mekanizmalarından biridir. Bihter, toplumun beklentileri ve ahlaki değerler nedeniyle içsel arzularını bastırır.

2.3.2 Projeksiyon ve İnkâr

Bunun gibi mekanizmalar, onun yaşadığı psikolojik çatışmaları gizlemeye çalıştığını gösterir. Örneğin, Behlül ile olan ilişkisi sırasında, içsel dürtülerini Firdevs'e veya evdeki çalışanlara yansıtmaya eğilimindedir.

2.1 Kişiliğin Yapısı

Aşk-ı Memnu dizisinde Behlül karakteri, psikanalizin id, ego ve süperegö kavramları bağlamında incelenebilir.

2.1.1 İd

Behlül, içgüdüsel arzularını yoğun bir şekilde deneyimler; özellikle Bihter'e duyduğu tutku ve aşk onun id'inin baskın bir ifadesidir. Bu çekim, Behlül'ün Bihter ile olan ilişkisini sürdürme arzusunu besler, ancak bu durum, onun ruhsal karmaşasını da derinleştirir.

2.1.2 Ego

Bihter ile yaşadığı yasak aşk, Behlül'ün içsel çatışmalarını ortaya çıkarırken, toplumsal beklentilere karşı gelme isteği ile süperegö'nün baskıları arasında bir denge kurma çabasını gösterir. Bu denge arayışı, Behlül'ün karakterinin karmaşıklığını artırır. Başlarda egosu ile hareket edebilmesine rağmen ileriki bölümlerde bunu pek başaramaz.

2.1.3 Süperegö

Behlül'ün içsel çatışmalarını derinleştirir. Ahlaki değerler ve toplumsal normlar, onun kararlarını etkiler ve suçluluk duygusunu tetikler. Bihter ile olan ilişkisi, bu ahlaki baskılarla çatışırken, Behlül'ün ruh hali sık sık değişkenlik gösterir. Örneğin, Bihter'in yaşadığı travma ve içsel çatışmalar, Behlül'ün duygusal durumunu etkileyerek onu daha karmaşık bir ruhsal duruma sürükler.

Freud'a göre, insan doğası deterministiktir; bireyler, geçmişte yaşadıkları olaylar ve içsel güdüler tarafından yönlendirilir. Behlül'ün geçmişi, onun bugünkü davranışlarını şekillendiren önemli bir faktördür. Dizi, Behlül'ün içsel çatışmalarını ve baskı altında kalan arzularını derinlemesine incelememize olanak sunar.

2.2 Bilinçdışı ve Bilinç

Bilinçdışı kavramı, Behlül'ün içsel çatışmaları ve kaygıları üzerinden belirgin bir şekilde ortaya çıkar. Özellikle Bihter ile olan ilişkisi sırasında yaşadığı dengesiz ruh hali ve bilinçdışındaki korkular, onun ruhsal durumunu gösterir. Behlül, bilinçdışındaki bastırılmış arzularını Bihter'le yaşamaya çalışırken, içsel çatışmaları giderek derinleşir.

2.3 Anksiyete ve Savunma Mekanizmaları

Behlül'ün yaşadığı anksiyete ve korku, id, ego ve süperegö arasındaki çatışmaların sonucudur. Toplumsal normlara uyum sağlama çabası, gerçeklik anksiyetelerini tetiklerken, içgüdülerinin baskılanması nevrotik anksiyeteye yol açar. Özellikle Bihter ile olan ilişkisi sırasında yaşadığı

suçluluk duygusu, Behlül'ün ruhsal durumunu olumsuz etkiler. Behlül'ün savunma mekanizmaları, onun psikolojik çatışmalarla baş edebilme yollarını gösterir.

2.3.1 Bastırma

Behlül'ün en belirgin savunma mekanizmalarından biridir; toplumsal baskılar ve ahlaki değerler nedeniyle içsel arzularını bastırmaya çalışır.

2.3.2 Projeksiyon ve İnkâr

Mekanizmaları, onun yaşadığı çatışmaları gizleme çabasında kendini gösterir. Bihter ile olan ilişkisi sırasında, Bihter kadar olmasa da Behlül'de içsel dürtülerini başkalarına yansıtarak bu karmaşık ruh halinden kaçmaya çalışır. Sevgilisinden ayrılmadan Bihter'e aşık olması ve Bihter'e aşık iken Nihal ile evlenmek istemesi, bize ilişkinin evrelerinde yaşanan gerginliklerin başkalarının hayatlarında da değişime yol açmasını gösterir.

3. Terapistin Rolü

Danışanın bilinçdışı davranışını anlamasına yardımcı olmaktır (Kernberg, 1984). İzleyici, karakterler arasındaki duygusal karmaşıklıkları ve ilişkileri keşfederek kendi iç dünyasındaki benzer duyguları sorgular. Bihter ve Behlül arasındaki ilişki arzu ve arzunun bir tezahürü olarak görülebilir. Diziyi psikanalitik açıdan incelemek, karakterlerin bilinçdışı motivasyonlarını ve toplumsal normlarla çatışmalarını anlamamıza yardımcı oluyor. Örneğin Bihter'in yaşadığı iç çatışma, kendi boşluğunu doldurma çabalarından kaynaklanmaktadır (Akyüz, 2018). Ayrıca Bihter'in duygusal iniş çıkışları izleyicilere insanların iç mücadelelerini ve hayatın baskılarına karşı tepkilerini anlama konusunda daha derin bir bakış açısı sağlıyor.

Sonuç olarak Aşk-ı Memnu dizisi, karakterlerin duygu durumlarını ve psikanalitik kuramsal kavramlarla ilişkilerini derinlemesine inceleme fırsatı sunuyor. Dizi izleyici için kişisel ve toplumsal ölçekte önemli bir yorumdur. Aşk-ı Memnu sadece romantik bir anlatım sunmakla kalmıyor, aynı zamanda insan psikolojisinin karmaşıklığına dair önemli bir yorum da formüle ediyor.

Sonuç

Aşk-ı Memnu dizisi Behlül ve Bihter'in yasak aşkının trajik öyküsünü anlatır. Bu çalışma, diziyi psikanalitik açıdan analiz etmenin, karakterlerin psikolojik durumlarının ve ilişkilerinin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktadır. Aşk-ı Memnu izleyiciye derin bir duygusal yolculuk yaşatarak insan psikolojisinin karmaşıklığını ortaya koyuyor. Böylece dizinin analizinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akyüz, M. (2018). *Aşk-ı Memnu: Psikanaliz Yöntemi ile Bir Analiz*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Bordwell, D., & Thompson, K. (2013). *Film Art: An Introduction*. New York: McGraw-Hill.
- Bion, W. R. (1962). *Learning from Experience*. London: Heinemann.
- Chandler, D. (2002). *Semiotics: The Basics*. London: Routledge.
- Çakır, A. (2015). *Psikanaliz ve Film: Kuramsal Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Eagle, M. N. (2000). *The Psychoanalytic Process: A Modern Perspective*. New York: Basic Books.
- Freud, S. (1917). *Introductory Lectures on Psychoanalysis*. New York: Liveright.
- Freud, S. (1920). *Beyond the Pleasure Principle*. New York: Liveright.
- Jung, C. G. (1964). *Man and His Symbols*. New York: Doubleday.
- Kernberg, O. (1984). *Severe Personality Disorders: Psychotherapeutic Strategies*. New Haven: Yale University Press.
- Kohut, H. (1971). *The Analysis of the Self*. New York: International Universities Press.
- Laplanche, J., & Pontalis, J. B. (1973). *The Language of Psycho-Analysis*. New York: Norton.
- McKee, R. (2003). *Story: Substance, Structure, Style and the Principles of Screenwriting*. New York: HarperCollins.
- Murray, J. (2006). *Psychoanalytic Film Theory and the Screen*. New York: Routledge.
- Yılmaz, S. (2010). *Toplumsal Beklentiler ve Bireysel İlişkiler: Aşk-ı Memnu Üzerine Bir Analiz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.